

Anna Maciąg

Uniwersytet Wrocławski

Interdyscyplinarne Studenckie Koło Rozwoju Administracji ISKRA

Czy referendum lokalne w sprawie odwołania organu samorządu terytorialnego przed upływem kadencji to efektywny instrument demokracji bezpośredniej?

Abstrakt: Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie efektywności referendum lokalnego w sprawie odwołania organu samorządu terytorialnego jako instrumentu demokracji bezpośredniej. Na początku przedstawiona zostanie krótka historia tej instytucji. W następnej części mowa będzie o prawnych podstawach referendum lokalnego w Rzeczypospolitej Polskiej wraz z charakterystyką wybranych części ustawy z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym¹. Po czym zanalizowane zostaną referenda lokalne w sprawie odwołania organu samorządu terytorialnego w kadencjach 2002–2006 i 2006–2010 ze szczególnym uwzględnieniem głosowań ważnych. W artykule poruszona została także kwestia planowej nowelizacji instytucji referendum lokalnego.

Słowa kluczowe: referendum lokalne, inicjatywa referendalna, wniosek w sprawie referendum, ważność referendum, odwołanie organu

1. Referendum – geneza

1.1. Referendum jako następca zgromadzeń ludowych

Referendum jako instytucja demokracji bezpośredniej wywodzi się ze zgromadzeń ludowych, mających swoje początki w Atenach z V i VI w. p.n.e. Zgromadzenia te, noszące miano „Eklezji”, były sposobem głosowania dostosowanym do ówczesnych małych społeczności, w których wszyscy obywatele mogli spotkać się w jednym miejscu i czasie, równocześnie obradując nad daną kwestią. Niestety, nie były one wystarczające w sytuacjach, w których chodziło o jednoczesne głosowanie i podejmowane decyzji na dużym obszarze². Stąd wraz z upływem lat niezbędne było opracowanie innego instrumentu demokracji bezpośredniej – i było nim właśnie referendum. Jeżeli chodzi o etymologię tego słowa, to wywodzi się ono z łacińskiego czasownika *refero*, a więc zaopiniować, odpowiadać ustnie bądź pisemnie, przedstawić coś do oceny³, co doskonale odzwierciedla cel, w jakim stworzona została ta instytucja.

¹ Dz. U. z 2013 r. poz. 706 – dalej jako ustawa.

² Zob. B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, wyd. 5 zm., Warszawa 2010, nb. 235-236.

³ Zob. E. Olejniczak-Szałowska, *Referendum lokalne w świetle orzecznictwa polskiego*, Warszawa 2002, s. 15, [za:] K. Kumaniecki, *Słownik łacińsko-polski*, Warszawa 1967, s. 425.

1.2. Instytucja referendum w erze nowożytnej

W erze nowożytnej to Szwajcaria została uznana za kolebkę instytucjonalizacji referendum. Jest to o tyle szczególnie państwo, iż nawet współcześnie instytucja ta stosowana jest w nim na taką skalę, że uznaje się ją za stałą praktykę. Natomiast jeżeli chodzi o prawne uregulowania referendum, to największy wpływ wywarła idea umowy społecznej J.J. Rousseau⁴.

Jeżeli chodzi o RP, to referendum lokalne jest tutaj instytucją nieposiadającą długiej tradycji. O jej realnym funkcjonowaniu mówi się dopiero od roku 1990 i to często w sposób wywołujący wiele gorących dyskusji pomiędzy jego zwolennikami i przeciwnikami⁵.

2. Referendum lokalne w III RP

Regulacja prawna referendum lokalnego, zwanego dalej referendami, w RP opiera się na Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.⁶ (w sposób pośredni w art. 4 ust. 2 i bezpośrednio w art. 170) oraz na ustawie. Jak zwraca jednak uwagę E. Olejniczak-Szałowska, termin „referendum lokalne” został w Konstytucji użyty w sposób szeroki, obejmuje bowiem swoim zasięgiem nie tylko wspólnoty samorządowe, ale i regionalne⁷.

2.1. Zakres podmiotowy ustawy

Podmiotem uprawnionym do udziału w referendum są, zgodnie z art. 3 ustawy, osoby stale zamieszkujące na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego, posiadające czynne prawo wyborcze do organu stanowiącego tej jednostki. Początkowo uznawano, że zgodnie z art. 62 Konstytucji prawo do udziału w referendum mają jedynie ci mieszkańcy, którzy posiadają obywatelstwo polskie i najpóźniej w dniu głosowania ukończą 18. rok życia⁸. Jak podkreśla B. Banaszak, w wyniku dostosowania polskiego ustawodawstwa do postanowienia dyrektywy Rady 94/80/WE z dnia 19 grudnia 1994 r., ustanawiającej warunki wykonywania prawa głosowania i kandydowania w wyborach lokalnych przez obywateli Unii mających miejsce zamieszkania w Państwie Członkowskim, którego nie są obywatelami⁹, warunek obywatelstwa polskiego w referendum samorządowym został rozszerzony o obywateli Unii Europejskiej, którzy najpóźniej w dniu głosowania ukończyli 18. rok życia, zostali wpisani do prowadzonego w danej gminie stałego rejestru wyborców najpóźniej na 12 miesięcy przed dniem referendum i stale zamieszkują na obszarze gminy¹⁰.

⁴ Zob. B. Banaszak, *op. cit.*, nb. 236.

⁵ Zob. E. Olejniczak-Szałowska, *op. cit.*, s. 24-28.

⁶ Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. – dalej jako Konstytucja.

⁷ Zob. E. Olejniczak-Szałowska, *op. cit.*, s. 36.

⁸ *Ibidem*, s. 53.

⁹ Dz. Urz. WE z 25.03.1994 L368/38.

¹⁰ Zob. B. Banaszak, *op. cit.*, nb. 257.

2.2. Przedmiot regulacji referendum

W literaturze przedmiotu referendum kategoryzowane jest według jego charakteru obligatoryjnego bądź fakultatywnego. O obligatoryjnym mówi się zarówno w przypadku referendum w sprawie odwołania organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego, jak i w przypadku referendum gminnego w sprawie odwołania wójta, burmistrza, prezydenta miasta oraz gdy dotyczy samoopodatkowania się mieszkańców na cele publiczne mieszczące się w zakresie zadań i kompetencji organów gminy. Referendum fakultatywne może zostać natomiast przeprowadzone w każdej innej sprawie wchodzącej w zakres i kompetencje organów danej wspólnoty samorządowej¹¹.

Za jednostki samorządu terytorialnego uznaje się, zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa¹², gminę, powiat i województwo. Natomiast organem stanowiącym danej jednostki są odpowiednio: rada gminy (zwana radą miejską, jeżeli miejscem jej siedziby jest miasto położone na terytorium gminy¹³), rada powiatu, sejmik województwa.

W ustawie w art. 5 ust. 2 zaznaczone także zostało, iż referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego może zostać przeprowadzone nie wcześniej niż przed upływem 10 miesięcy od dnia wyborów bądź od dnia ostatniego referendum w tej sprawie. Nie może zostać ono przeprowadzone także, jeżeli data wyborów przedterminowych przeprowadzonych w wyniku referendum miałyby przypaść w okresie 8 miesięcy przed zakończeniem kadencji organu. Jednak aż do 2004 roku terminy te wynosiły odpowiednio 12 i 6 miesięcy zgodnie z pierwotnym brzmieniem ustawy, która została znowelizowana art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz niektórych innych ustaw¹⁴.

2.3. Prawo inicjatywy

Prawo inicjatywy w zakresie przeprowadzenia referendum przysługuje zgodnie z art. 4 ustawy:

- 1) organowi stanowiącemu danej jednostki samorządu terytorialnego,
- 2) co najmniej 10% uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy albo powiatu,
- 3) co najmniej 5% uprawnionych do głosowania mieszkańców województwa.

Warto tutaj zamieścić uwagę, iż uzasadnione jest zróżnicowanie wymagań co do poparcia wniosku o referendum. W większych jednostkach samorządu terytorialnego więzi wspólnotowe są niewątpliwie słabsze, a w efekcie i niższa świadomość członkostwa

¹¹ *Ibidem*, nb. 259.

¹² Dz. U. Nr 96, poz. 603 z późn. zm.

¹³ Zob. B. Banaszak, *op. cit.*, nb. 674.

¹⁴ Dz. U. Nr 102, poz. 1055.

w większej zbiorowości. Stąd trudniej uzyskać poparcie dla inicjatywy zmierzającej do rozstrzygnięcia określonej sprawy na szczeblu województwa.

Art. 11 ustawy precyzuje natomiast, iż z inicjatywą przeprowadzenia referendum na wniosek mieszkańców jednostki samorządu terytorialnego wystąpić może:

- 1) grupa co najmniej 15 obywateli, którym przysługuje prawo wybierania do organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego, a w odniesieniu do referendum gminnego – 5 obywateli, którym przysługuje prawo wybierania do rady gminy;
- 2) statutowa struktura terenowa partii politycznej, działająca w danej jednostce samorządu terytorialnego;
- 3) organizacja społeczna, posiadająca osobowość prawną i działająca w danej jednostce samorządowej.

2.4. Ważność referendum

Referendum jest ważne, jeżeli wzięło w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania, z wyjątkiem sytuacji, gdy przedmiotem referendum jest odwołanie organu jednostki samorządu terytorialnego, pochodzącego z wyborów bezpośrednich. W wyżej wymienionym przypadku warunkiem ważności staje się udział nie mniej niż $\frac{3}{5}$ liczby biorących udział w wyborze odwoływanego organu (art. 55 ustawy). Zgodnie z kolejnym artykułem ustawy wynik jest rozstrzygający, jeżeli za jednym z rozwiązań w sprawie poddanej pod referendum oddano więcej niż połowę ważnych głosów. Natomiast w przypadku referendum w sprawie samoopodatkowania się mieszkańców na cele publiczne wymogiem niezbędnym do nadania charakteru rozstrzygającego referendum staje się oddanie co najmniej $\frac{2}{3}$ ważnych głosów.

Ze względu na wątpliwości dotyczące art. 55 ustawy (a więc kwestie związane z ważnością referendum) Państwowa Komisja Wyborcza wydała wyjaśnienie, w którym zaznacza, iż w przypadku gdy przedmiotem referendum jest odwołanie jednostki samorządu terytorialnego, pochodzącej z wyborów bezpośrednich to, zgodnie z art. 55 ust. 2 ustawy, nie ma znaczenia, czy frekwencja wyborcza przekroczyła próg 30% uprawnionych do głosowania. Ważne jest jedynie, aby udział w nim wzięło nie mniej niż $\frac{3}{5}$ liczby biorących udział w wyborze odwoływanego organu¹⁵.

Warto tutaj zwrócić uwagę na fakt, iż art. 55 ust. 2 jest stosunkowo nową nowelizacją ustawy, uregulowaną w art. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw¹⁶. O potrzebie zmniejszenia progu ważności referendum pisała już w 2002 roku E. Olejniczak-Szałowska: „Klauzula frekwencji, decydująca o ważności referendum, ustanowiona została na poziomie 30%.

¹⁵ Wyjaśnienie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 10 marca 2008 r. dotyczące ważności referendum lokalnego [online, dostęp: 23 czerwca 2013 r.], dostępny w Internecie: <http://pkw.gov.pl/kadencja-2006-2010/wyjasnienia-panstwowej-komisji-wyborczej-z-dnia-10-marca-2008-r-dotyczace-waznosci-referendum-lokalnego.html>

¹⁶ Dz. U. Nr 175, poz. 1457.

Doświadczenie wynikające z dotychczas przeprowadzonych referendów w sprawie odwołania rady gminy przed upływem kadencji wskazują, że «próg» trzydziestoprocen-
towej frekwencji jest trudny do osiągnięcia¹⁷, jednak jak pokazały kolejne lata, fre-
kwencja wyborcza pomimo zmian pozostała piętą achillesową referendum, o czym prze-
konać się można na podstawie niżej przedstawionych informacji statystycznych.

3. Referendum w sprawie odwołania organu samorządu terytorialnego przed upływem kadencji w latach 2002–2010¹⁸

3.1. Kadencja 2002–2006

Wybory na wójtów, burmistrzów i prezydentów miast tej kadencji odbyły się dnia 27 października i dnia 10 listopada 2002 r., natomiast wybory do rad dnia 27 październi-
ka 2002 r. Stąd zgodnie z ustawą pierwsze referenda mogły odbyć się dopiero w ostat-
nim kwartale 2003 r. Po raz pierwszy instytucję tę wykorzystano w stosunku do rady
i burmistrza miasta i gminy Bogatynia dnia 23 listopada 2003 r. (referendum nieważne),
a po raz ostatni dnia 29 stycznia 2006 r. wobec burmistrza miasta Miasteczko Śląskie
(także nieważne). Ogółem podczas kadencji rad w latach 2002–2006 odbyły się 92 refe-
renda, jednak zaledwie 11 z nich, a więc niecałe 12%, były ważne.

W roku 2003 miały miejsce jedynie 3 referenda, 2 spośród nich dotyczyły odwoła-
nia rady i burmistrza gminy, a 1 – burmistrza. Wynik ważny i rozstrzygający zapadł je-
dynie w gminie Dobra w woj. zachodniopomorskim, gdzie odwołano Radę i Burmistrza
(14 grudnia 2003 r.) przy frekwencji 35,42%. Pozostałe referenda były nieważne, ponie-
waż nie wzięła w nich udziału wymagana liczba osób uprawnionych.

W 2004 roku odbyły się 57 referenda. Z tej liczby 4 dotyczyły odwołania rad po-
wiatowych (wszystkie były nieważne ze względu na frekwencję mniejszą niż 30%), 10
– rad gmin, 11 – odwołania rady i wójta (burmistrza), 32 – odwołania wójta (burmi-
strza). Przeprowadzono jedynie 8 (14%) ważnych i rozstrzygających referendów, w któ-
rych frekwencja w większości nie przekraczała 43%:

- jedno w woj. dolnośląskim – odwołano Radę i Wójta Gminy Żórawina (dnia 29 lutego 2004 r.),
- jedno w woj. lubelskim – odwołano Wójta Gminy Ruda-Huta (dnia 5 września 2004 r.),
- dwa w woj. łódzkim – odwołano Wójta Gminy Nowa Brzeźnica (dnia 11 stycz-
nia 2004 r.) i Radę Gminy Kleszczów (dnia 16 maja 2004 r.). W gminie Klesz-
czów zanotowano najwyższą frekwencję wyborczą – 71,97%,
- jedno w woj. mazowieckim – odwołano Radę Gminy Szulborze Wielkie (dnia 12 grudnia 2004 r.),

¹⁷ E. Olejniczak-Szałowska, *op. cit.*, s. 219.

¹⁸ Wszystkie dane pochodzą ze strony: www.pkw.gov.pl, chyba że w przypisie zaznaczono inaczej; zainteresowanych referendum lokalnymi przed 2002 r. odsyłam do literatury przedmiotu, zob. A. Piasecki, *Referenda w III RP*, Warszawa 2005, s. 81-104.

- trzy w woj. zachodniopomorskim – odwołano Burmistrza Gminy Dobrzany (dnia 29 lutego 2004 r.), jednak postanowieniem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 8 czerwca 2004 r. referendum zostało unieważnione z poleceniem powtórzenia głosowania. W referendum ponowionym w dniu 17 października 2004 r. Burmistrz został ponownie odwołany. Podobnie w przypadku referendum z dnia 22 stycznia 2004 r., w którym dokonanie odwołania Burmistrza Gminy zostało unieważnione postanowieniem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 1 grudnia 2004 r. z nakazem ponownego głosowania (patrz: referenda w woj. zachodniopomorskim w roku 2005).

W roku 2005 odbyło się 30 referendów: 6 dotyczyło odwołania rady gminy, 18 – odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta), a 6 – odwołania rady i wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Spośród nich ważne i rozstrzygające były jedynie 2 (a więc 6,7%), a ich średnia frekwencja to 38,8%:

- w woj. łódzkim – odwołano Wójta Gminy Kowiesy (dnia 6 marca 2005 r.),
- w woj. zachodniopomorskim – w referendum ponownym odwołano Burmistrza Gminy Nowe Warpno.

Jeżeli chodzi o rok 2006, to odbyły się jedynie dwa referenda (w styczniu) dotyczące odwołania burmistrza i wójta z radą gminy, w tym ani jedno z nich nie było ważne.

3.2. Kadencja 2006–2010

W tej kadencji wybory do rad gmin, powiatów i sejmików województw oraz wybory wójtów, burmistrzów i prezydentów miast odbyły się dnia 12 listopada 2006 r. Sąd zgodnie z ustawą pierwsze referenda mogły odbyć się nie wcześniej niż we wrześniu 2007 r. A faktycznie pierwsze odbyło się dnia 2 grudnia 2007 r. w gminie Bałtów w woj. świętokrzyskim, gdzie przy frekwencji przekraczającej 69% odwołano Wójta Gminy. Natomiast ostatnie w tej kadencji referenda odbyły się w gminie Łabowa w woj. małopolskim, gdzie dnia 16 maja 2010 r. nie udało się odwołać ani Wójta ani Rady Gminy ze względu na niską frekwencją (12,83%).

Ogółem podczas kadencji 2006–2010 odbyło się 81 referendów, jednak jedynie 13 z nich, a więc niewiele ponad 16% przypadków, uznano za ważne i rozstrzygające.

W roku 2007 odbyły się jedynie 3 referenda, dwa z nich dotyczyły odwołania wójta, jedno rady gminy; aż 2 z nich były ważne i rozstrzygające:

- w woj. podlaskim odwołano Wójta Gminy Filipów (dnia 9 grudnia 2007 r.),
- w woj. świętokrzyskim odwołano Wójta Gminy Bałtów – frekwencja 69,13% (dnia 2 grudnia 2007 r.).

Jednak już w następnym roku kalendarzowym – 2008 r. – odbyło się aż 36 referendów, z których 8 dotyczyło odwołania rady gminy, 22 – odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta), a 6 – odwołania rady i wójta (burmistrza). Spośród nich jedynie 6 (16,7%) było ważnych i rozstrzygających, o frekwencji oscylującej wokół 30%:

- jedno w woj. dolnośląskim – odwołano Burmistrza Gminy i Miasta Lubomierz (dnia 11 maja 2008 r.),

- jedno w woj. lubelskim – odwołano Wójta Gminy Dorohusk (dnia 22 czerwca 2008 r.),
- dwa w woj. łódzkim – odwołano zarówno Wójta Gminy Zgierz (dnia 14 września 2008 r.), jak i Prezydenta Miasta Zduńska Wola (dnia 5 października 2008 r.),
- jedno w woj. małopolskim – odwołano Burmistrza Miasta i Gminy Piwniczna Zdrój (dnia 18 maja 2008 r.),
- jedno w woj. warmińsko-mazurskim – odwołano Prezydenta Miasta Olsztyn (dnia 16 listopada 2008 r.).

W roku 2009 odbyły się 32 referenda: 9 dotyczyło odwołania rady gminy, 23 – odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta). Spośród nich ważnych było 5, natomiast rozstrzygające były jedynie 4 referenda (12,5%) – nie odwołano Prezydenta Miasta Sopot – a ich średnia frekwencja to ok. 36 %:

- jedno w woj. łódzkim – odwołano Wójta Gminy Sokolniki (dnia 6 grudnia 2009 r.),
- dwa w woj. pomorskim – odwołano oddzielnie Wójta Gminy Przywidz i Radę Gminy Przywidz (dnia 20 września 2009 r.),
- jedno w woj. śląskim – odwołano Prezydenta Miasta Częstochowa (dnia 15 listopada 2009 r.).

W roku 2010, a więc kończącym kadencję 2006–2010 odbyło się 10 referendów, z których 7 dotyczyło odwołania burmistrza (prezydenta miasta), a 3 odwołania rady gminy. Spośród nich jedynie 1 było ważne i rozstrzygające – dnia 17 stycznia 2010 r. odwołano Prezydenta Miasta Łódź w woj. łódzkim przy frekwencji 22,2%.

3.3. Charakterystyka referendów na przestrzeni obu kadencji

Podczas kadencji 2002–2006 i 2006–2010 odbyły się łącznie 173 referenda w tym jedynie 24 z nich były ważne i rozstrzygające – co daje zaledwie niecałe 14%. Zaledwie dwukrotnie frekwencja wyborcza oscylowała wokół 70% (71,97% podczas odwoływania Wójta i Rady Gminy Kleszczów w woj. łódzkim w 2004 r.; 69,13% podczas odwoływania Wójta Gminy Bałtów w woj. świętokrzyskim w 2007 r.), w większości jednak przypadków ważnych referendów zawierała się ona pomiędzy 21–44%.

Jeżeli chodzi o przedmiot referendum, to aż 106 dotyczyło odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta), ponad połowę mniej, bo tylko 41 – odwołania rady (w tym 4 dotyczyły odwołania rady powiatu), a 26 – odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) i rady.

Natomiast co do ważnych i rozstrzygających referendów to aż 20 odbyło się w sprawie odwołania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) i po 2 w sprawach odwołania rady i odwołania rady i wójta (burmistrza).

3.4. Referenda na szczeblach powiatu i województwa

Warto tutaj zwrócić uwagę na fakt, iż przedmiot referendów w większości przypadków dotyczył odwołania organów szczebla gminnego. Nie odbyło się ani jedno głosowanie wojewódzkie, a jedynie w 2004 r. odbyły się 4 (wszystkie były nieważne ze względu na frekwencję wyborczą poniżej 30%) dotyczące odwołania rad powiatowych, co stanowi niewiele ponad 2% wszystkich referendów tych kadencji.

Wpływ na to mają zapewne koszty, jakie generuje każde referendum. Preliminarz wydatków na przygotowanie i przeprowadzenie referendum lokalnego w sprawie odwołania Rady Powiatu Kluczborskiego zarządzanego na dzień 5 września 2004 r. zakładał ponad 92,5 tys. zł. Tak wysoka kwota wynika oczywiście z obszaru terytorialnego, jaki obejmuje dany powiat, m.in. z liczebności jego mieszkańców, dla których należy przygotować spis wyborczy oraz wydrukować karty do głosowania, liczby komisji obwodowych i terytorialnych. Znaczną kwotę generować będzie także ponowne głosowanie dotyczące wyboru danego organu, w przypadku rozstrzygającego wyniku, co w dużym stopniu obciąży budżet danej jednostki terytorialnej. W przypadku małych gmin wydatki na referendum zamykają się nawet w kwocie 10 tys. Oczywiście wyższe sumy dotyczyć będą gmin o dużej powierzchni i w rezultacie wydatki na głosowania w miastach, będących choćby stolicą województwa czy zamieszkiwane przez kilkaset tysięcy mieszkańców, generować mogą kwoty w okolicach kilkuset tysięcy.

Ponadto wiele trudności mogłoby sprawić inicjatorom referendum dopełnienie procedur formalnych, a przyczyn upatrywać można m.in. w problemie zaangażowania politycznego obywateli. Biorąc pod uwagę kadencję w latach 2002–2006, w której odbyły się referenda w sprawie odwołania rady powiatu, zauważyć można, iż średnia frekwencja podczas wyborów do tego organu oscylowała wokół 50%. Natomiast ważność referendum wymagała przekroczenia 30% spośród uprawnionych do głosowania, w tym aż połowa musiałaby być za odwołaniem danego organu.

W przypadku dużych obszarów, powiatów czy województw, szczególnych problemem staje się brak zainteresowania społeczności funkcjonowaniem ich władz. Trudności sprawia podanie nazwiska starosty, marszałka, nie wspominając już o określeniu przedmiotu jego prac. I jak w takiej sytuacji przekonać mieszkańców, aby głosowali za odwołaniem danego organu, generując tym samym niemałe wydatki?

4. Referendalnooporni – czyli o trudnej przyszłości referendum lokalnego

Jak widać z wyżej przedstawionej charakterystyki, trudno jest mówić o efektywności referendum lokalnego. Jego skuteczność nie przekracza nawet progu 20% i warto tutaj pamiętać, iż już jednokrotnie obniżono próg decydujący o ważności referendum¹⁹.

Mimo to jednak istnieje ryzyko, iż wkrótce wartość ta będzie jeszcze niższa, a realne referenda szczebla samorządowego i regionalnego przejdą do historii i przyczyną

¹⁹ Art. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r.

tego nie będzie jedynie niskie zaangażowanie polityczne obywateli, które dotyka głównie powiatu i województwa.

O referendalnoopornych przeczytałam w jednym z numerów wrocławskiego dziennika „Metro”²⁰. Zgodnie z treścią artykułu w prezydenckim projekcie ustawy samorządowej ma pojawić się zapis, mówiący, iż aby wynik referendum był wiążący, będzie musiało w nim wziąć udział co najmniej tylu mieszkańców, co w wyborach samorządowych. Według aktualnego stanu prawnego wymagane jest co najmniej 60% liczby mieszkańców, którzy brali udział w wyborach samorządowych, a jak wynika z danych statystycznych podanych wcześniej, ważne i rozstrzygające referenda nie przekraczały progu 14%. Tak niskie wyniki sygnalizują, że nie należy utrudniać demokracji bezpośredniej, a edukować społeczeństwo, mieszkańców. W przeciwnym razie, a szczególnie po takiej nowelizacji, nasz samorząd będzie naprawdę referendalnooporny.

Literatura

Banaszak B., *Prawo konstytucyjne*, wyd. 5. zm., Warszawa 2010

Bobrowicz A., *Referendalnooporni*, ogólnopolski dziennik bezpłatny „Metro”, 14-16 czerwca 2013 r., nr 2577

Czaplicki K.W. i in., *Ustawa o referendum lokalnym. Komentarz*, Warszawa 2007

Olejniczak-Szałowska E., *Referendum lokalne w świetle orzecznictwa polskiego*, Warszawa 2002

Piasecki A.K., *Referenda w III RP*, Warszawa 2005

Pozostałe źródła

<http://pkw.gov.pl>

Preliminarz wydatków na przygotowanie i przeprowadzenie referendum lokalnego w sprawie odwołania Rady Powiatu Kluczborskiego zarządzanego na dzień 05 września 2004 r. [online, dostęp 12 lipca 2013 r.], dostępny w Internecie: <http://kluczbork.starostwo.nowoczesnagmina.pl/?c=676>

Wyjaśnienie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 10 marca 2008 r. dotyczące ważności referendum lokalnego [online, dostęp: 23 czerwca 2013 r.], dostępny w Internecie: <http://pkw.gov.pl/kadencja-2006-2010/wyjasnienia-panstwowej-komisji-wyborczej-z-dnia-10-marca-2008-r-dotyczace-waznosci-referendum-lokalnego.html>

²⁰ A. Bobrowicz, *Referendalnooporni*, ogólnopolski dziennik bezpłatny „Metro”, 14-16 czerwca 2013 r., nr 2577, s. 1.

